

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES"

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Харків
2021

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р філос. наук, професор

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Близнюк Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Вельш В. – габілітований д-р філос. наук, професор

Даніліян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О. А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С. О. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Петрушов В. М. – д-р філос. наук, професор

Соломніков І. В. – канд. екон. наук, ст. викладач

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 9 від 22.09.2021 р.)

Л 93 Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. 21–22 жовтня 2021р. / відп. за випуск Н. В. Алексєєнко. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2021. 340 с.
ISBN 978-617-7927-79-1

УДК 740+656+338

Друкується в авторській редакції

ISBN 978-617-7927-79-1

© Авторський колектив, 2021

Именно поэтому до настоящего времени для мировой науки и ее праматери – философии – остаются непознанными и безответными жизненно важнейшие вопросы «Кто виноват?» и «Что делать?» для того, чтобы остановить трагикомедию вездесущего человеческого безумия, насилия и злодейства. Видный украинский ученый, профессор Харьковской юридической академии В. А. Бачинин в своей фундаментальной монографии «Философия права и преступления» всесторонне обобщил накопленный опыт традиционного правосудия, в котором решающую роль играют не объективные законы бытия и общечеловеческой морали, а формально установленные конституционно-правовые нормы уголовно-процессуальных кодексов.

Предлагаемая, предельно простая, классификация основных разновидностей человеческой деятельности дает возможность положить начало полномасштабным исследованиям и познанию не только самих фактов содеянного злодейства, но и установить тех подлинных деятелей, кто их порождает, умножает и не позволяет обнаружить истинную природу массового невежества и греховности привычного земного бытия. В недалекой перспективе мы научимся различать понятия добра и зла не только в деяниях простолюдинов, но и государственных деятелей-гегемонистов, патологически страдающих синдромом Македонского-Наполеона-Гитлера и маниакально жаждущих мирового господства. Впервые в истории человечества представится возможность в повседневной жизни каждого землянина, каждой малой или большой общности людей самостоятельно определять и целенаправленно ограничивать масштабы общественно вредных деяний, соизмерять свою полезную деятельность с общими объективными законами и тенденциями эволюционного развития мира и последовательного перехода к грядущей эпохе всеобщего господства разума и добродетели.

*ВЕЛЬШ В., доктор філософії, професор
Йенський університет імені Фрідріха Шіллера,*

Йена, Німеччина

ЩО МИ ЧУЄМО, КОЛИ МИ СЛУХАЄМО МУЗИКУ?

Відповідь на питання «Що ми чуємо, коли ми слухаємо музику?» здається на перший погляд очевидною та простою. Ми чуємо Йоганна Себастьяна Баха або Вольфганга Амадея Моцарта, Густава Малера або Олів'є Мессіана, чи

Вітольда Лутославського. Або ж ми чуємо соло на скрипці чи хор, або струнний квартет чи симфонічний оркестр. А якщо хтось має музичну освіту (наприклад, якась експертка чи якийсь знавець музики), то вони можуть чути, наприклад, вишуканість сонатної форми, звуки пасторалі чи затакти зміни стилю у пізній творчості композитора Луїджі Ноно. Тобто, якщо говорити конкретно, то коли ми слухаємо музику, то ми чуємо, як ми вважаємо, дещо музичне [3, с. 124].

Оцю останню точку зору я не хочу піддавати сумніву чи оспорювати її. Я лише хочу її доповнити. Коли я слухаю музику, то я завжди чую дещо більше й також дещо інше, аніж одну музику. Я чую журбу чи боротьбу, я бачу архітектуру, відкриваю для себе роздоріжжя, відчуваю потрясіння, переживаю щастя. Як мені здається, у музиці є певний прошарок, котрий, – не дивлячись на те, що він передається слухові за допомогою музики, – має не один лиш музичний різновид. Моя теза: коли ми слухаємо музику, то ми чуємо дещо більше, аніж лише одну музику [див.: 1; 4; 5; 6; 7].

Але чому ж так? Спочатку така констатація: ми чуємо речі, які ми вже знаємо. Немає ніякого нульового пункту у слуханні. Певний досвід слухання ми вже маємо з часу нашого перебування в утробі матері. Наші вуха сповнені звуками, зразками звуків, картинами звуків. Моцарт та Музак, шум лісу та співи Сирен, звуки голосів та співання – все це нам знайоме. Тому ми чуємо музичні твори на фоні цього досвіду слухання. Кожен музичний твір неминуче займає своє місце в рамках нашого різноманітного акустичного досвіду та звучить в його межах. Ми нічого не чуємо у чистому вигляді, нічого самого по собі, відірваного від всього іншого («абсолютно»). Натомість ми постійно чуємо на фоні вже існуючого досвіду слухання. Наприклад, коли хтось, хто знає лише класичну музику, чує музику німецького композитора Гельмута Лахенмана неминуче інакше, аніж той, хто знайомий з новітньою музикою.

Отже, це перше, на чому я хотів би наголосити: Ми чуємо дещо так, чи інакше, тому що ми до цього вже чули багато іншого [див.: 8; 9; 10; 11; 12]. Так само, як мало є невинних очей, так само мало є й невинних вух. Музика, котру ми чуємо, звучить на виході нашого репертуару слухання, котрий вже є в наявності.

Другий важливий момент. Оскільки наші переживання під час слухання обумовлені різноманітним досвідом, та оскільки останній включає в себе не лише акустичні феномени, то музика завжди торкається в нас також інших струн, а не лише акустичних струн. Вона торкається емоцій, вона може розбуджувати спогади, викликати асоціації, або переносити нас у різні світи

мрій. Наші попередні досвіди слухання також були не лише досвідами просто слухання, а були пов'язані з настроєм, з ситуаціями, з предметами, з соціальними даностями [1].

Наприклад, співи Сирен попереджують про небезпеку, шуму лісу немає без дерев, гілок та вітру, а звучання розмаїття голосів може збивати нас з пантелику, в той час коли під звуки арії ми танемо. Саме внаслідок присутності цих додаткових вимірів наших акустичних досвідів, музикальний твір, котрий ми сприймаємо, завжди спонукає до звучання не лише акустичних, але також інших струн.

Тут я дозволю собі привести один приклад із мого власного досвіду. Коли майже 25 років тому я переписував набіло свою книгу про розум, яка мала загальний обсяг майже 1000 сторінок [2], то я слухав один й той самий музичний твір: «Thirteen» американського композитора Джона Кейджа (John Milton Cage, 1912–1992). Що саме робила ця музика з моїми нейронами – про це я не знаю навіть сьогодні. Однак вона ввела мене в течію вільного, розслабленого та одночасно тривалого осмислення. Й це функціонує до тепер. Музичне слухання викликає не лише слухові переживання, воно також призводить до ходу мислення. Як мені здається, музика має зовсім загальні впливи «переплигувань» / «перескакувань». Завдяки акустичній стимуляції вона потенційно активує цілу різноманітність наших форм досвіду – починаючи від чуттєвого рівня, й аж – до наших духовних вершин.

Але чому ж тоді різні музичні твори, – хоча наш досвідний репертуар залишається приблизно однаковим, – викликають у нас при слуханні зовсім різні переживання? Тому що жоден музичний твір (так само, як жодна картина чи жоден танцювальний перформанс), не апелює до *всієї* палітри наших різновидів досвіду, а лише – до її деяких частин. Це відбувається, перш за все, тому, що музика не просто викликає ці елементи нашого слухового репертуару, а розставляє їх по новому. Вона приводить їх до власної форми, розставляє їх у нову композицію.

Кожний музичний твір активує наш слуховий потенціал іншим способом. Починаючи від одного моменту до другого моменту, він викликає нові звукові ландшафти та зразки, пробуджує очікування та гарантує їм звучання або відмовляє їм у виконанні, чи відтерміновує їх. Наш слуховий потенціал заманюється у дуже своєрідні комбінації, направляється на неочікувані цілі, й при цьому захоплюється та нагороджується.

Звичайно, ми при всьому цьому є слухачами, які рефлектують. Ми не лише слухаємо, але ми також виказуємо судження, порівнюємо та оцінюємо. І

це є само собою зрозумілим, оскільки наше актуальне слухання базується на міриадах досвідів слухання та життєвих досвідів, котрі в свою чергу були пов'язані з оцінюваннями. Рецепція та рефлексія йдуть пліч-о-пліч. При цьому у грі особливо задіяний наш попередній досвід з музикою.

Наприклад, можна подумати, як чудово та святково звучить старовинна швейцарська скрипка-майстриня у порівнянні з американським вундеркіндом, який на сцені представляє лише спортивне убозтво. Або ж – чому я заставляю себе дивитися це медійно анімоване виконання «Тоски», коли вдома я можу в будь-який час подивитися чудовий виступ у виконанні митців – Райни Кабійванської та Пласідо Домінго?

Або ж: ми прислуховуємося до виконання фортепіанної п'єси №XI композитора Карлхайнца Штокгаузена (Karlheinz Stockhausen, 1928–2007), котре вимагає від піаніста, щоб він залишав простір випадковості, а наприкінці можемо спитати: «Чи не ввів піаніст нас в оману? Та чи не обдумав він все це наперед?» Або, знову таки: «Чи не вважаємо ми чудовим, коли німецька оперна співачка Аня Гартерос притискує до стіни своїм співом свого партнера-тенора (Плачідо Домінго – так, це вже тягар років)?»

Таким чином, коли ми слухаємо, то ми не лише чуємо, але ми також рефлектуюмо – починаючи від музично-аналітичних рефлексій («А, ось тут вже починається реприза до 2-ї теми!») до рефлексій, котрі пов'язані з музикою (як, наприклад, у згаданому випадку: Гартерос проти Домінго) та до рефлексій, котрі, як здається, вже відхиляються від цієї лінії («Чи є, власне, у живописі того часу паралелі з «Весною священною» Ігоря Стравінського?»). Отже, тут є чинним наступне положення: досвід слухання знову й знову переходить межі одного лиш чистого слухання. Й це є не просто неминучим, але також і виправданим.

З нім. мови переклав В. Абашик

Список використаних джерел

1. Welsch W. Glanzmomente der Philosophie: von Heraklit bis Julia Kristeva. München: Verlag C.H. Beck, 2021. 219 S.
2. Welsch W. Vernunft: die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1996. 983 S.
3. Welsch W. Wer sind wir? Wien; Hamburg: new academic press, 2018. 166 S.
4. Вельш В. Євроцентричні ли права человека? Пер. с нем. В. Абашика. *Демократичні цінності, громадянське суспільство і держава. Матеріали XIII*

Харківських міжнародних Сквородинівських читань (30 вересня – 1 жовтня 2005 р.). Харків: Прометей-Прес, 2005. С. 30–38.

5. Вельш В. Жиль Делёз или гетерогенность и соединение. Пер. с нем. В. Абашника. *Проблема раціональності наприкінці ХХ століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сквородинівських читань (29–30 вересня 1998 р.)*. Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. С. 102–113.

6. Вельш В. Коммуникація с животными. Пер. с нем. В. Абашник. *Людина, суспільство, комунікативні технології. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 вересня 2018 р.* Харків–Лиман, 2018. С. 37–41.

7. Вельш В. Лінгвістичний ідеалізм. Пер. с нім. В. Абашник. *Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (17–18 грудня 2014 р.)*. Харків: НУЦЗ України, 2014. Ч. I. С. 3–7.

8. Вельш В. Наш постмодерний модерн. Пер. з нім. А.Л. Богачова, М.Д. Култаєвої, Л.А. Ситніченко. Київ: Альтерпрес, 2004. 328 с.

9. Вельш В. Основные различия традиционной, нововременной и постмодерной концепций разума. Пер. с нем. В. Абашника. *Філософія: класика і сучасність. Матеріали III Харківських Міжнародних Сквородинівських читань*. Харків: «Центр освітніх ініціатив», 1996. С. 6–7.

10. Вельш В. Разум и кризис. Гуссерль: спасение через углубление разума. Пер. с нем. В. Абашника. *Феноменологія і мистецтво. Щорічник Українського феноменологічного товариства, 2002–2003 / Phaenomenologie und Kunst. Jahresalmanach der Ukrainischen Phaenomenologischen Gesellschaft, 2002–2003*. Київ: ППС-2002, 2005. С. 149–158.

11. Вельш В. Справедливость как новая ведущая идея разума. Пер. с нем. В. Абашника. *Ідея справедливості на схилі ХХ століття. Матеріали VI Харківських міжнародних Сквородинівських читань (28–29 вересня 1999 р.)*. Харків: Університет внутрішніх справ, 1999. С. 89–104.

12. Вельш В. Трансверсальность. Трансверсальный разум и разум вообще. Пер. с нем. В. Абашника. *Культура у філософії ХХ століття. Матеріали IV Харківських міжнародних Сквородинівських читань (30 вересня – 1 жовтня 1997 р.)*. Харків: Університет внутрішніх справ, 1997. С. 22–33.

ЗМІСТ

Привітальна промова ректора Українського державного університету залізничного транспорту С. Панченка	3
Привітальна промова проректора з наукової роботи Українського державного університету залізничного транспорту Г. Ватулі	4
СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
АБАШНИК В.О. Володимир Чучмарів (1898–1978) як дослідник філософії Спінози	5
АБАШНИК У.В. Геерт Кайль та аналітична філософія в Німеччині	11
АНДРУЩЕНКО В.П. Академічна мобільність як запорука ефективності вищої освіти	15
ГРИНЬОВА Д.А. Антикітерський корабель: історія дослідження	19
ГУЖВА А.А. «Етика Авраама»: назустріч комунікативному розуму	22
ДАНІЛ'ЯН В.О. Соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 для українського суспільства	25
ДАНІЛ'ЯН В.О., ВОРОБІЙОВА А.А., НАГОРНА А.Є. Актуальні проблеми філософської науки в добу глобалізації	28
ДАХНІЙ А. Й. Феномен «позитивно-прекрасної людини» у сучасному світі у контексті екзистенційних мотивів романів Ф. Достоєвського	30
ЗАГОРУЛЬКО О.А. Еволюція поглядів Євгена Чикаленка щодо вирішення аграрного питання в Російській імперії	40
КОММЕДАЛ О. Johan Galtung's theory of structural violence and peaceful transformation of conflicts	45
ЛЮБИВИЙ Я.В. Рефлексія як механізм відтворення та конструювання ідентичності: цивілізаційний аспект	47
ПАВЛОВ В.І., АГУЛОВ В.В. Г.-Г. Гадамер: герменевтичний метод як «універсальний аспект філософії»	52
ПЕТРУШОВ В.М. Людвиг Вітгенштайн і його «логіко-філософський трактат» (до 100-річчя виходу у світ)	59
САБАДУХА В.О. Метафізична теорія особистості як відповідь на глобальні виклики	65

СИТНІЧЕНКО Л.А. Філософія свободи за доби глобалізації: нові виміри та концепти	69
ТОЛСТОВ І.В. Усвідомлення причин сучасної цивілізаційної кризи	73

***ОСОБИСТІТЬ ТА СОЦІУМ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

БАБИЧ В.П. Сущность и виды человеческой деятельности	76
ВЕЛЬШ В. Що ми чуємо, коли слухаємо музику?	83
ГЛУШЕНКО Т.М., ПАЛАМАРЧУК І.В. Інформаційне суспільство: трансформації в системі управління	88
ГРОМОВА О.В., КОНОВАЛОВ Л.С. Вплив глобалізації на трансформаційні процеси в суспільстві України	90
ІЛЬІН В.В., ІЛЬІНА А.П. Познание денег как процесс самоутверждения	91
КІПЕНСЬКИЙ А.В., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕБОТАРЬОВ М.К. Інтелігентність як чинник суспільного розвитку	98
КОЛЕСНИК К.Е. Організація ТРАСЕКА: виникнення і перший етап розвитку (1993–2000 роки)	102
КОЛИЧЕВА Т.В. Сенси у самопізнанні як компліментарні полярності self людини	107
ЛЯХ В.В. Опції свободи: самореалізація vs самовираження	110
ОСАДЧА О.С., ЧОРНОМОРДЕНКО І.В. Вплив музики на процес індивідуалізації людини	117

***ЛЮДИНА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

ГУСАЧЕНКО В., КОРОБКІНА Т. Розвиток особистості як сучасна проблема новітніх тенденцій в освіті	119
БУЦ А.М. Особливості організації студентських онлайн-змагань	122
КОВТУН Т.В. Комунікативні технології: від маніпуляцій до переконуючого впливу	125
ЛУЧКО О.Р., ДОВЖЕНКО С.С. Використання мобільних додатків для занять фізичною культурою як одна із форм самостійних занять студентів технічного вишу	128
РУМЯНЦЕВА Т.Г. «Тень болезни» Ф. Нинще и ее влияние на формирование языка и философского стиля мыслителя	131

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE “A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES”**

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET.
Умов. друк. арк. 19,76. Наклад 120 прим. Замов. № 1019/9-21.

Видавництво ТОВ «ДІСА ПЛЮС»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4047 від 15.04.2011 р.
61029, м. Харків, шосе Салтівське, буд. 154. Тел. (057) 768-03-15,
e-mail: disadruk@gmail.com

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34.
e-mail:bookfabrik@mail.ua